

Passidas

Novas historiettas da Vic Hendry

Dacuort ei in niev tom cun trenta historiettas dil scribent tuatschin - Vic Hendry - sortius dallas Ediziuns Desertina, Mustér. Sin 166, paginas ha igl autur emplunau tematicas litteraras dallas pli diversas e per part nunusitadas. In fons autobiografic vegn il lectur buc a munchentar. Il cudisch ei illustraus cun maletgs d'entagl da Hansruedi Holzer, Schaffusa.

«Passidas» - il tetel general

Il plaid gi sez. Passidas vegn da pass. Ins patratga è vid fastitgs. Davon las passidas camina il passider. Nus savein ch'igl ei il Vic. Scrivend ha el relaschau sias passidas, dretg e seniester e crusch e traviars tras ils plauns litterars. Il lectur interessau vess magari munglau ver l'egliada d'in Indian per fastisar enzanua il passider.

Quellaga paran sias passidas denton pli marcantas e veseivlas che zacu. Malgrad ch'ins sa buca leger mo suro ina ga alla sperta, ei il niev cudisch da Hendry forsa in dils pli lev legibels. A miu manegiar bein.

«La historia dallas historias»

Quella surscripziun ha igl autur mess empei digl usitau plaid sin via. El relata en quel dalla stunclenteivla lavur da scriver cun maschina. Ils gronds hagien in dictafon ed ina dactila. „Naba, meglier negin; spargna dagrettas. Epi jeu cun mias midadas cuntinuadas dils manuscrets.“

E plinengiu lai Vic sentir co el stoppi tschercar ils plaids; ina historia sefetschi mo vessamein. “Il sogn Spért vegn mo da Tschuncheismas. L'inspiraziun ei scarta; il pli dallas vuschs sil pupi ei permura endinada.” Aschilunsch l'introducziun digl autur.

La tabla da cuntegn

“Inspiraziun scarta” e “lavur endinada”, ha el detg all'entschatta. E lu suondan trenta raquens sin 166 paginas. Quei ei in tschuat. Ed jeu hai daveras fastedis co far da porscher al lectur in'andanta survesta dall'ovra. In roman ha in cuntegn, ferton che trenta historias han trenta cuntegns. Jeu pren en agid la tabla dil cuntegn. Ina partida tetels lain sminar in tschuat dil tema che vegn mintgamai descrets. Cheu ina gliesta numerada:

2. El batta il fier
4. La furnera
5. Damaun mein nus tiel prer
7. El camon
9. La spartida anetga
10. Il paun da mintga di
11. Il vadler dils Neidis
12. La damaun dil di dil Segner
13. L'ura dil parder
19. Nies puffen
20. En ruosna
21. En bara
22. Ils cars
24. Suentter sissontatschun
25. Igl instructor da skis
26. La hermerina
27. Ella fa tagliarins

Per part ha Hendry dau tetels propi pregnants, quasi lignus. Ei caztga da far resortir

1. Il quart planet
3. Il battaquarts dils Diaulis
6. Per cacs tgaper
8. .... e violeschan la geometria
15. Cun menda
23. Ina bucca sco in dratg
28. Jeu sai dir da cletg

Parter en gruppas

“Passidas“ ei – sco menziunau – ina producziun da tematicas fetg variontas. Jeu sai silpli metter zacontas stagias – per duvrrar in maletg preferiu dil Vic. Sche partel jeu en gruppas da historias cun cuntegn semegliont:

- Ina gruppa fan quels raquens che dattan descripziuns fetg exactas e vieti detagliadas, seigi quei da lavurs da mistergners, da casarinas, ni d'objects. (El batta il fier/La furnera/El camon/L'ura dil parder/Nies puffen/Ella fa tagliarins etc.)

- Ina secunda gruppa ensiara quels raquens che tractan relaziuns da diversas personas. Confruntaziuns sco bab e feigl, mumma cun affon, um cun dunna, miedi cun pazienta vegnan tematisadas. (Il quart plaun/Il battaquarts dils Diaulis/Damaun marvegl mein nus tiel prer/ ... e violeschan la geometria/La spartida snetga/Il vadler dils Neidis/Ella stemna/En bara/Il cars/Ina bucca sco in dratg etc.)

- Da menziunar ein entgtins raquens cun schabetgs plitost tragic; dil reminent, raquens forsa dil pli gartegiai. (Il battaquarts dils Diaulis/La spartida anetga/Cun menda/Suenter ch'il sulegl ei ius da rendiu ets.)

- Per finir savess ins aunc menziunar quels texts che descrivan la confruntaziun individuala, intima d'in singul. (Suenter sissontatschun/Jeu sai dir da cletg/Il vent da notg/L'istoria dallas historias).

Entginas impressiuns

“Passidas“ ei in cudisch zun personal digl autur. Navonta pertschien dallas historias ein screttas ella persona personala „Jeu“. Ins survegn quasi l'impressiun d'ina historia dalla veta. In roman, trenta capetels, en in cert senn. Nus udin dil buob da Cavorgia si Tujetsch, il liug da naschientscha, il pastget d'affonza, igl encarden da retourn dil scribent Hendry. Il „jeu“ autobiografic ei daventaus en quels davos onns tipics per Vic Hendry, denton buc exnum tier auters scribents romontschs – silpli tiels lirichers. Mo sco ei para drova ei dapli curascha da scriver dad in „jeu“ en prosa ch'en poesia. Igl ei in cletg ch'igl autur da „Passidas“ ei serevelaus en quei grau; esser eis ei mo da gudogn. Eveniments e schabetgs ch'el descriva, sefundan sin exprienzas personalas e sin observaziuns exactas. Raquens sco „La furnera“ ni „En camon“ e biaras autras lain sortir quei fenomen.

“Mei siglienta ella alla hexabrutta vi Sedrun per in quadrel levon. (...) Da turnar sur il dutg fetsch jeu persenn; schi stgis eis ei aunc buc. La lenna da brisch ei semtgada, quater tschun bratschs lenn stgein d'in bien meter lunghezia. La mesira vai jeu siper la detta, cura ch'ins ha sez pinau ella cul bab.“ (La furnera).

Il raquen “En camon” finescha sco suonda: “Tut schabegia senza pli bia; la mumma ha struschamein alzau il tgau. A mi sfurmichan ils mauns; jeu sun il mender denter ils treis en camon. Ella encuntercomi ruchegia la scabella e streha igl iver cuzzer. La liufa semetta pli da dretg en costas. Ils têts ein stags e dattan latg.“

En entginas historias scaffescha Vic Hendry scenarias singularas, da quellas ch'ins enquera adumbatten ella litteratura romontscha. „Cun menda“ ei ina denter autras. Ei va per ina naschientscha a casa. La spindrera ei en combra, il mariu si pigl esch. Igl um fuva gia naschius cun ina menda. El sto temer che siu affon hagi da purtar la medema sort. Ed el survegn la finala raschun. „Ina stagna mattatscha che vegn a sedustar“, sesprova la spindrera da far bucca da rir. La mumma ei semenada anen.....“

Bia atmosfera

En connex cul scriver da Hendry tschontscha Andri Peer da *l'amur pil detagl*. Hendry ei buca mo quel dil detagl, el ei è quel dall'atmosfera.

Cunzun en ses „Batterdegls“ digl onn vargau. Uss en „Passidas“ puspei.

- „Igl emprem mument vai jeu tertgau che ti svaneschies scochemai. Enstagl has ti dau plaid. E nus essan i d'accord arisguard las habitaziuns per tscheins en in casament. Aunc dapli. Enten ir fuvas ti

onz pli leda.“ (pag. 10)

Semeglionts passadis catta il lectur trasatras. – Perencunter breigia savess el ver cun certas matafras plitost encuretgas, sco per exempel: „Enten far nozzas cun la passadetgna ha el empiriu da quescher“ ni „La scarsola ei buca vilada e vegn suenter sco in totò“ ni „Pégns survesan e san dapli ch'ìls ragners giun plaun.“

Breigia savess il lectur è ver cun numerusas expressiuns pauc ni forsa insumma buc derasadas. En “Nies puffen” legin nus per exempel “la vernisch”, “la credenza”, “ina caraffina”, “in tec creolin”, “la naftalina”. Mo ils pli gronds fanaticchers legian belletristica cul vocabulari enta maun. Ch'igl autur e sribent surpassa beinduras il scazi da plaids d'in dalla primara ei evident. Tgei plaid romontsch duvrasses Vus per semeglia per “Brillenstangen”? Vus saveis buca propi? – “Las lunghellas dils eglers van filau davos las ureglias vi e tegnan stagn.” (pag. 14). Quei exempel po illustrar il scazi reduciu ch'ins ha enqualga sco lectur. Ei fuss apparentamein neras uras d'instruir dacheudenvi ils Romontschs en romontsch. E buca mo ils jasters dad auter lungatg. Quei mo per gir.

Ils maletgs d'entagl

Getg cuort, lezs ein bials, propi bials. Tuts ein teni sin verd sco las cuviartas davon e davos. Hansruedi Holzer ei sestentaus veseivlamein d'integrar els ell'atmosfera dils raquens da Vic Hendry, gie sche zaco pusseivel aunc d'intensivar quella. Jeu schess che quei seigi gartegiau agl entagliader da Schaffusa cumpleinamein. Hendry e Holzer lavuran bein ensemen; els s'accordan.

Per conclusiun

Cun quella rescensiun less jeu buca alzar igl autur da “Passidas” sil podest. Il Vic ei buca staus a Schladming. E per scriver cudischs gudognan ins buca medaglias. Sto esser ch'igl ei pli meriteivel da setener treis minutas a garnugl (Hocke) che da scriver trenta historias, ni buc?
Silvio Camenisch

GR 09-02-1982